

Wystawa

„Bohaterowie sprzed stu lat. Portret zbiorowy”

w Szkole Podstawowej w Choroszczy

Dzięki uprzejmości prezesa Fundacji Pole Kultury Wojciecha Cymbalistego gościmy w naszej szkole wystawę poświęconą mieszkańcom Choroszczy i okolic, którzy zaangażowali się w walkę o odzyskanie niepodległości naszej ojczyzny w latach 1917-1920. Otwarcie wystawy miało miejsce w Miejsko- Gminnym Centrum Kultury i Sportu 7 października 2017 r., w setną rocznicę utworzenia Polskiej Organizacji Wojskowej w Choroszczy. Zachęcamy wszystkich uczniów i rodziców do obejrzenia ekspozycji i poznania naszych lokalnych bohaterów.

Poniżej przedstawiamy krótką historię Polskiej Organizacji Wojskowej w Choroszczy.

Czym była Polska Organizacja Wojskowa?

Była to tajna organizacja wojskowa powstała w sierpniu 1914 r. z inicjatywy Józefa Piłsudskiego w celu walki z rosyjskim zaborcą. Początkowo bezimienna, od października 1914 r. zaczęła używać nazwy Polskiej Organizacji Wojskowej.

Józef Piłsudski z Komendą Naczelną POW w 1917 r

Na początku POW działała tylko w Królestwie Polskim, później rozszerzyła działalność na Ukrainę i Rosję, zaś po lipcowym kryzysie przysięgowym i internowaniu Piłsudskiego przez

Niemców od lata 1917 r. także na Galicję. W lutym 1918 organizacja powstała również w Wielkopolsce.

Struktura POW w Królestwie opierała się przede wszystkim na organizacjach lokalnych, usytuowanych głównie w małych miasteczkach i na wsi. Nad organizacjami lokalnymi władzę sprawowały Komendy Obwodowe, usytuowane w miastach powiatowych, a nad tymi z kolei Komendy Okręgowe, mające swoje siedziby w byłych miastach gubernialnych.

W ramach organizacji prowadzono szkolenie wojskowe członków oraz działalność wywiadowczo-dywersyjną na tyłach wojsk rosyjskich i niemieckich, dokonano kilku akcji zbrojnych.

Rys historyczny Polskiej Organizacji Wojskowej w Choroszczy

➤ **7 października 1917 r.** powstanie Polskiej Organizacji Wojskowej w Choroszczy.

Zebranie założycielskie miało miejsce w domu Stanisława Wilczyńskiego przy zbiegu ulic Lipowej i Sienkiewicza. Komendantem POW Choroszcz został Wiktor Kuczyński - pseudonim „Kuc”, a pierwszymi członkami byli Stanisław Wilczyński, Bolesław Bosko, Piotr Zinowicz oraz bracia Piotr i Tadeusz Wilczyńscy.

➤ **Stanisław Turecki - pseudonim „Olsza”** został nowym komendantem POW Choroszcz. Rozpoczął się okres powiększania organizacji. W listopadzie 1918 r. Polska Organizacja Wojskowa Choroszczy liczyła ponad 40 członków.

➤ **Listopad 1918 r.** akcja rozbijania Niemców.

12 listopada 1918 r. pluton dowodzony przez Pawła Markowskiego rozbroił posterunki niemieckie w Żółtkach, zdobywając przy tym 7 karabinów.

13 listopada powiększony oddział zajął kolejne posterunki m.in. strzegące mostów i innych obiektów w okolicy Żółtek. Na szosie Białystok- Grajewo, niedaleko Fast rozbroił tabor wojskowy zdobywając: 120 koni, 40 wozów wraz z ludźmi, ok. 150 żołnierzy i 6000 marek.

W tym samym czasie peowiacy pod wodzą sekcyjnego Ignacego Kraśnickiego zajęli posterunki niemieckie w Baciutach i Zawadach, natomiast Wiktor Kuczyński ze swoim oddziałem zdobył posterunki w majątku Markowszczyzna. Posterunki żandarmerii rozbrojono również w Choroszczy, obsadzając ludźmi wszystkie magazyny żywności.

➤ **16 listopada 1918 r.** powrót wojsk niemieckich do Choroszczy.

Aresztowano ks. Adama Ostrowskiego, proboszcza parafii Choroszcz oraz powiernika duchowego peowiaków. Członkowie POW podjęli udaną próbę uwolnienia księdza proboszcza, została ona okupiona kilkoma wyrokami śmierci wydanymi zaocznie przez Niemców. W obawie przed utratą życia część peowiaków musiała uciekać za Narew, na tereny wolnej Polski. Mimo represji niemieckich członkowie organizacji prowadzili cały czas akcję sabotażowo- dywersyjną. Uprawiano okupantom konie, rozebrano torę

kolejowe na moście w Fastach. Systematycznie niszczone sieć telefoniczną i telegraficzną, zakłócano pracę urządzeń tyłowych. Celem tych działań była obrona placówki, podtrzymywanie na duchu współmieszkańców, zachowanie sprawności i woli walki o ostateczne zwycięstwo.

➤ **19 lutego 1919 r.** wojska niemieckie opuściły Białostoczczyznę.

Dzień ten uznano w Choroszczycy za początek demobilizacji POW, która przekazała wojsku 39 karabinów i 7 siodeł. Po rozwiązaniu organizacji 15 jej członków wstąpiło do Wojska Polskiego.

Szeregi Wojska Polskiego zasiliło również 20 ochotników, którzy od października do listopada 1918 r. współpracowali z Polską Organizacją Wojskową w Choroszczycy. Walczyli oni m.in. w 33 i 81 pułku piechoty, 3 i 4 pułku ułanów, żandarmerii wojskowej.

➤ **1920 r.** zakończenie działań wojennych.

Po wojnie z bolszewikami większość choroskich peowiaków pozostało w Choroszczycy i najbliższej okolicy, zajęli się gospodarką rolną, rzemiosłem, uczciwie pracując budowali nową, niepodległą ojczyznę. Dwóch z nich Jan Harasimowicz i Stanisław Turecki pełnili funkcję burmistrza Choroszczycy. Ci, którzy pozostali w wojsku zdobywali kolejne szczeble awansu. Wielu z nich wzięło czynny udział w walkach z niemieckim najeźdźcą we wrześniu 1939 r., zaś w czasach okupacji prowadziło działalność konspiracyjną.

Do dzisiaj w Choroszczycy i okolicznych miejscowościach żyją potomkowie członków i współpracowników Polskiej Organizacji Wojskowej. Przypomnimy ich nazwiska, być może rozpoznanie wśród nich swoich przodków.

Członkami czynnymi Polskiej Organizacji Wojskowej w Choroszczycy byli:

Kuczyński Wiktor, Wilczyński Stanisław, Zinowicz Piotr, Bagieński Antoni, Bosk Bolesław, Wilczyński Tadeusz, Wilczyński Piotr, Lewanowski Stanisław. Półtorak Kacper, Słomiński Ludwik, Piłsiewicz Paweł, Piłsiewicz Florian, Zajkowski Bronisław, Jasiocki Aleksander, Morozewicz Bronisław, Bruszniewicz Antoni, Bombalski Stanisław, Raczkowski Aleksander, Anisiewicz Zygmunt, Turecki Stanisław, ks. Ostrowski Adam, Turecki Wincenty, Markowski Paweł, Kraśnicki Ignacy, Kudelski Zygmunt, Ambrożewicz Józef, Kozłowski Leon, Harasimowicz Jan, Waczyński Józef, Jarmoc Kazimierz, Andruszkiewicz Witold, Andruszkiewicz Bronisław, Kranc Bolesław, Rojecki Józef, Ordziejewski Florian, Harasimowicz Adam, Talipski Antoni, Maciejewski Zygmunt.

Współpracę z Polską Organizacją Wojskową w Choroszczycy w listopadzie 1918 r. podjęli:

Talipski Czesław, Bobrowski Leon, Kulpowicz Michał, Piłsiewicz Stefan, Andruszkiewicz Paweł, Adamski Antoni, Kamieński Ignacy, Piłsiewicz Franciszek, Andruszkiewicz Leonard, Maruskiewicz Wincenty, Frankowski Franciszek, Rojecki Stanisław, Markowski Józef, Okulski Piotr, Markowski Aleksander, Łotowski Piotr, Szczepanski Józef, Mroczo Antoni, Słomiński Piotr, Harasimowicz Adolf, Mieczkowski Wiktor, Siemieńczuk Józef, Mieczkowski Czesław, Frankowski Adolf, Raczkowski Władysław, Dąbrowski Adolf.

Beata Jabłońska, na podstawie artykułu Adama Dobrońskiego „Polska Organizacja Wojskowa w Choroszczycy”, Białostoczczyzna 1988 r.

